

MALNOMS DE VINALESA

Carme BIOSCA POSTIUS
Anna GARCIA NAVARRO

En aquest treball la nostra intenció ha estat de fer una aproximació als malnoms de Vinalesa.

Per a situar-nos geogràficament hem d'assenyalar que és un poble de l'Horta nord, que es troba a 8'7 Km. de la ciutat de València, el seu terme municipal fa 1'6 Km² i compta actualment amb 2.343 habitants.

Lingüísticament es troba en zona apitxada i per tant els malnoms recollits presenten les característiques pròpies d'aquest parlar.

El corpus del treball l'hem aconseguit mitjançant l'entrevista personal a tres homes i tres dones, l'edat dels quals oscil·la entre els 35 i 80 anys.

N'hem aplegat al voltant dels 200, aquesta xifra pot semblar una mica breu, però cal tenir en compte una sèrie de fets:

I) La majoria dels malnoms passen de pares a fills i ja vénen de molt antic, amb la qual cosa, el nom de casa és utilitzat per a designar individualment a cadascun dels membres de la família.

Ex: *Els Barraqueros, els Rabosa...*

II) Es donen molts casos de feminització o masculinització d'un mateix malnom.

Ex: *La Peixera / El Peixero...*

III) Es dóna algun cas on el nom del pare passa als fills i el de la mare a les filles.

Ex: *Els Navarros / les Paquites.*

IV) En moltes famílies és el propi cognom el que fa la funció del malnom.

Ex: *Els Bayarri, els Boira...*

Els hem intentat agrupar per camps semàntics d'acord amb la classificació que fa el doctor Moreu-Rey en el seu llibre *Renoms, motius, malnoms i noms de casa*.

Del recull que hem obtingut podem esmentar els trets lingüístics que apareixen amb més freqüència:

1) En posició inicial o postconsonàntica es realitza una palatal africada sorda /ʃ̠/ en comptes d'una palatal fricativa sorda /ʃ/. Ex: *Panxo*.

2) La palatal fricativa sorda /ʃ/ en posició intervocàlica o final precedida de iod es realitza /iʃ/. Ex: *Peixero*.

- 3) Es produeix l'ensordiment de la fricativa sonora /z/. Ex: *Zepelí*.
i de la palatal africada sonora /ʒ/.
4) Es fa distinció entre a/e i o/u àtones. Ex: *Mestre, Memo*.
- 5) Tendència a formar els plurals amb -ns. Ex: *Sornins*.
- 6) La -d- intervocàlica cau. Ex: *Librà, Esporgaor*.
- 7) S'articula la -r final. Ex: *Palleter, Ferrer..*
- 8) El grup FR > FL. Ex: *Frare > Flare*.
- 9) S'articula el grup final -NC. Ex: *Musserenc*.
- 10) També s'observa betacisme. Ex: *Favero*.
- 11) D'altra banda es pot constatar la presència d'algun canvi vocàlic:
Soucase > Sucasi
Dimoni > Demonia
Agustí > Agostino
- 12) També alguna síncope:
Mauladella > Mauella.
- 13) Abundant presència del diminutiu:
Fraret, Bisqueta, Figuereta, Cebeta, Naneta, Peneta...

Lèxicament es palesa la influència del castellà que s'observa ja d'entrada en els mateixos prenom, la majoria dels quals són castellans, tot i que alguns d'ells han estat fonèticament catalanitzats –Vicentico/bisentiko / Mercedes/mercedes / Francisco/fransisko.

Pel que fa als malnoms, veiem que alguns són castellans –Rayo, Palomo, Jeringuilla, Gabán–; d'altres es formen amb el sufix castellà «-ero», –Vinagrero, Barraquero, Tartanero–; donant-se el cas de pronunciar amb fonètica catalana mots de procedència castellana –Peres, Surdo, Bisqueta, Valencianos.

Pel que fa a la vigència actual dels malnoms sabem que si bé els adults els empren sovint, els joves gairebé no els utilitzen, encara que sí coneixen el propi i el dels companys. En canvi els més menuts, confessen desconèixer-los.

Però el que sí ocorre entre aquest darrer grup, és el fet de la creació de nous renoms i que nosaltres anomenarem «pre-malnoms» car no se sap si arribaran a fixar-se definitivament, seran substituïts o simplement oblidats.

De la mostra que hem recollit es pot veure, ja d'entrada, d'una banda que gairebé tots estan relacionats amb algun aspecte cridaner de la persona que el porta –encara que hi ha algun cas on el pre-malnom és en realitat un malnom heretat– *Trenco, Taronger, Vaquero, Rayo*.

D'altra banda s'observa el fet que quasi la totalitat d'aquests pre-malnoms són castellans.

PRE-MALNOMS

- *Bola de sebo*: està molt gras.
- *Pata negra*: és un gitano que té la pell molt bruna.
- *Carronya*: és gitana.
- *Cerebro de mosquito*: diuen que és més retrassat.
- *Tito*: es treu sempre mocs del nas.
- *Carlota*: el seu nom és Carlos.
- *Javi Marcial Segundo*: El seu germà gran es diu Marcial.

- *Indio*: el seu pare té el cabell molt llis.
- *Mandrango*: el seu cognom és Mendrengo.
- *Mandranga*: germana del Mandrango (el segu cognom és Mendrengo).
- *Mata gatos*: pega a tots els xiquets.
- *Jaimito*: es diu Jaime.
- *Caparrut*: un dia portava una caparra al cap.
- *Toro*: li agraden molt els bous.
- *Palurda*: és molt babau.
- *Ataque nervioso*: és molt nerviós.
- *Saco de pulgas*: és gitano.
- *Mosca negra*: és gitano.
- *Negre*: és bru de pell.
- *Sisco*: es diu Francisco.
- *Plato lentejas*: té moltes pigues.
- *Cabra*: perquè corre molt.
- *L'empollona*: estudia molt.
- *Xuxo parrusso*: es diu Jesús.
- *Bombero*: segons els xiquets té traça de bombero.
- *Espabilao*: es diu Estanislao.
- *Xulo*: sempre pega a tots.
- *Borrego*: es diu Borredà.
- *Ana la gorda*: és grossa.
- *Ramón el mamón*: perquè rima.
- *Parra / Petoparres*: té les orelles molt grans.
- *German monster*: s'assembla al protagonista –German Monster– d'una sèrie de por.
- *Zarpa Negra*: és gitano.
- *Manué*: es diu Manuel.
- *Joaquín el Nano*
- *Joaquín el Gran*: Són dos amics i un va a 6è i l'altre a 8è en la mateixa escola.

RECULL DE MALNOMS DE VINALESA

Malnoms procedents de característiques físiques

- *Bescoll, el*: té el coll curt.
- *Bessó, el / Bessó, la del*: ell té un germà bessó.
- *Bisqueta, la*: el seu iaio era guenyo.
- *Blanques, les*: la seua iaia era molt blanca de pell.
- *Cabota, Agostino de*: tenia el cap molt gros.
- *Caldera, el tio*: és obés.
- *Caron, el*: té la cara molt ampla.
- *Curra, la*: la seua mare es va tallar un braç en la fàbrica on treballava.
- *Floc, el*: Porta els pantalons sempre penjant i sembla que al caminar xafa ous.
- *Garrut, el*: té les cames molt curtes i gruixudes.
- *Gerra, el*: el seu cos té aquesta forma.
- *Grossa, la*: està molt grassa.
- *Jacqueline, la*: físicament s'assemblava a la Jacqueline Kennedy.

- *Magatxa*: quan era petit deia «magatxa» en comptes de dir «ma casa».
- *Mellat, el*: de molt jove es va quedar sense dents.
- *Metxa, els de*: tenen un floc de cabells blancs.
- *Naneta, la*: és molt baixeta.
- *Nina, la*: sempre portava la cara molt lluenta i pintada com les nines d'abans.
- *Palomes, les / Palomos, els*: El seu iaio tenia el cabell i la pell molt blancs.
- *Pando, el*: de xicotet com sempre anava a l'escola amb un davantalet molt emmidonat, el veí li deia: «tu vas poc pando» en el sentit de presumit.
- *Pantaló*: era un home molt baixet que portava sempre els pantalons molt amples i caiguts.
- *Panxo, el*: té molta panxa.
- *Petorra, la*: era una dona molt grossa.
- *Pometa, el*: té la cara rodona i roja.
- *Robí, el*: de xicotet es criava molt poca cosa i la seua iaia per a cridar-lo li deia: «vine rovellat». La seua mare sempre protestava: «aquest xiquet és un robí».
- *Roja, la*: té el cabell roig.
- *Rulla, la*: té el cabell molt arrissat.
- *Sorda, la*: és sorda.
- *Surdo, el*: era esquerrà, però a més jugava molt bé a la pilota amb la mà esquerra.
- *Tararols*: com era farfallós, en comptes de dir «caragols» deia «Tararols».
- *Traca*: quequejava.
- *Xato, el*: té el nas molt curt.

MALNOMS RELACIONATS AMB UN FET EPISÒDIC O AMB UNA ACTIVITAT NO CONSTANT

- *Barrera*: Tenia molta afecció als bous, sobretot a un torero que es deia Vicente Barrera.
- *Cagarnera, el*: sempre estava caçant pardals amb xarxa.
- *Dàtil, el*: li agradaven molt els dàtils.
- *Favero, el*: furtava faves.
- *Furta-flares, el tio*: treballava als Salecians i sempre els furtava menjar; fins que un bon dia els furtà el porc i tots els del poble comentaven: «algun dia furta un flare».
- *Gallo, el*: era un apassionat del torero «El Gallo».
- *Gitano, el*: sempre duia un mocador lligat al coll.
- *Litri, el*: li agradaven molt els bous, especialment el torero «El Litri».
- *Maquineros, els / Maquinera, la*: un dels fills es posà a treballar en una fàbrica on hi havia una màquina nova i ell fou l'encarregat de dirigir-la. El malnom s'aplicà a tota la família.
- *Moroder*: desitjava els terrenys del més ric del poble que es deia Moroder de cognom.
- *Peneta, el*: quan anava a nedar a la sèquia major, en lloc de dir «Que peneta va hui» deia «Que peneta va hui».
- *Pesseta, el*: el seu pare li va treure aquest malnom perquè de xicotet sempre anava demanant-li una pesseta.
- *Rabosa, els*: eren molt lladres.

- *Recol*: envejós d'un dels més rics del poble, anomenat Recol, sempre deia: «Vaig a ser més ric que Recol».
- *Torero, el*: tenia molta afeció als bous.
- *Trompa, el*: el seu pare jugava molt a la trompa.
- *Xavilo*: jugava força bé als xavos negres (joc infantil).
- *Zepelí*: de petit li va mossegar, al mar, un animal i els seus companys fent broma li repetien: «T'ha mossegat un zepelí».

MALNOMS PROCEDENTS DE L'OFICI

- *Aguatzil, l'*: el seu iaio era l'agutzil de l'Ajuntament.
- *Aiguadera, l'*: venia aigua.
- *Auto, el del*: tenia un autocar que portava a la gent del poble a València.
- *Cabrera, la*: anava venent llet, pel carrer, amb una cabra.
- *Cistellera, la / Cistellero, el*: els seus avantpassats feien cistells.
- *Corretgera, la / Corretgeros, els*: tenien un taller de corretges per a animals.
- *Enterra(d)or, l' / Enterra(d)ora, la*: són els actuals enterradors.
- *Escolanes, les*: el seu germà és escolà.
- *Espardenyer, l'*: feia espadnyes d'espart.
- *Esporga(d)or, l'*: esporgava els arbres.
- *Ferrer, el*: tenia una ferreria.
- *Flaret, el*: El seu pare, quan era jove, ingressà en un convent de frares.
- *Gallinera, la*: venia pollastres i gallines a casa seua.
- *Jeringuilla*: és el practicant del poblet.
- *Llumener, el*: és electricista.
- *Mestre, el*: el seu pare fou mestre del poble.
- *Molineros, els*: els iaies treballaven en un molí.
- *Municipal, el*: és guarda municipal del poble.
- *Palletera, la*: els seus iaies venien palla.
- *Peixera, la / Peixero, el*: venen peix.
- *Porters, els*: els seus padrins eren porters de la fàbrica de rajola de la família Rius.
- *Quinquiller, el / Quinquillera, la*: tenen una botiga de fils, botons...
- *Sabater, el*: els seus avis eren sabaters.
- *Sarier, el tio*: feia sàries d'espart.
- *Segonero, el tio*: venien segó per als animals.
- *Sereno, el*: fou el vigilant del poble.
- *Tartanero, el*: tenia una tartana i la utilitzava per a portar a la gent del poble a València.
- *Tomata, els*: venien verdures.
- *Tramussera, la*: els diumenges venia tramussos.
- *Vaqueros, els*: el seu iaio venia llet pels carrers amb una vaca.
- *Vinagrero, el*: els seus avis venien vinagre.
- *Xerrugueta*: la xerrugueta és l'estri que utilitzava per a llaurar la terra.

MALNOMS PROCEDENTS DE PRENOMS I COGNOMS

- *Basília, la* : el seu pare es deia Basflio.
- *Bayarri, els* : és el seu cognom.

- *Benita, la / Benito, el*: El pare d'ella es deia Benito.
- *Betí, el / Betina, la*: és el cognom del marit.
- *Boira, els*: és el seu cognom.
- *Carbonella, la / Carbonells, els*: el seu cognom és Carbonell.
- *Cebeta, la*: treballava com a serventa a casa d'una dona, el malnom de la qual era «Ceba».
- *Clementet, Rafael*: el seu pare es deia Clemente.
- *Facunda, la*: el seu marit es deia Facundo.
- *Fermina, la*: la seva mare es deia Fermina.
- *Ferriol, els*: és el seu cognom.
- *Figuerola, la / Figuerol, el*: el cognom és Figuerola.
- *Gaietana, la / Gaietano, el*: el seu iaio es deia Gaietano.
- *Justa, els de*: la seua iaia es deia Justa.
- *Leonor / Leonor, la de*: és el cognom del marit.
- *Librà, la / Librà, el de la*: la mare d'ella es deia Librada.
- *Llàntia*: era representant d'una fàbrica de coets, l'amo de la qual representava tots els anys un sainei i actuava com a «Tio Llàntia» i ell sempre en parlava molt orgullós.
- *Malea, els*: és el seu cognom.
- *Marquesa, la*: el cognom del marit és Marqués.
- *Nardes, les / Nardos, els*: el seu pare es deia Bernardo.
- *Navarros, els*: el seu cognom és Navarro.
- *Nela, la / Nelo, el*: el nom de la iaia era Manuela.
- *Paquites, les*: el nom de la seva àvia era Paquita.
- *Pasqualet, Joan*: el seu pare es deia Pasqual.
- *Péres, la de*: és el seu cognom.
- *Rius, els de*: és el seu cognom.
- *Sales, els de*: és el seu cognom.
- *Sola, el de*: és el seu cognom.
- *Sorní, el / Sornina, la*: és el seu cognom.
- *Sucasi*: el seu cognom és Soucase.
- *Sultan, el*: és el seu cognom.
- *Tàrsila, els de / les de*: era el prenom d'una dona del poble i quedà com a malnom a la seua família.
- *Taronger / Taronger, la de*: és el seu cognom.
- *Tomasset, Pepe*: el seu pare es deia Tomàs.
- *Tona, la*: el seu padrí es deia Toni.
- *Trenca, la*: el cognom és Trencó.
- *Vareles, els*: el seu cognom és Varela.
- *Vitini, els*: és el seu cognom.
- *Ximet / Ximot*: el seu pare es diu Joaquin.

MALNOMS QUE REFLECTEIXEN SINGULARITAT DEL CARÀCTER

- *Bàrsola*: com sempre estava descansant els seus amics li deien: «pareixes una bàrsola» fent referència a la panxa grossa i rodona d'aquells que mengen molt i treballen poc.

- *Beata, la*: li'l va treure el seu marit perquè anava molt sovint a missa.
- *Borratxin, el*: bevia molt.
- *Caga-oro, el / caga-ora, la*: ell es donava molta importància.
- *Mala-gaita*: tenia molt mal caràcter.
- *Memo, el*: li'l van treure a l'escola perquè era molt babau.
- *Modesta, la*: és molt humil i senzilla.
- *Rara, la*: tenia un caràcter molt difícil.
- *Rayo, el*: era molt viu i nerviós.

MALNOMS PROCEDENTS DE CORÒNIMS O TOPÒNIMS

Corònims

- *Barraqueros, els*: vivien en una barraca.
- *Carboneros, els*: habitaven un magatzem de carbó.
- *Deveseros, els*: administraven una Devesa.
- *Hortolà, l'*: vivia en una casa amb hort.
- *Motorera, la*: la seua mare vivia al lloc d'on s'extreia l'aigua que servia per a regar els camps.
- *Porcaters, els*: vivien en una porcaterra.

Topònims

- *Burrianero, el*: va venir de Borriana.
- *Creuera, la*: és de la Creu, poblet situat prop del Puig.
- *Foieros, els*: van venir de Foios, poble situat prop de Vinalesa.
- *Locauro*: vingué d'Olocau.
- *Manya, la / Manyo, el*: procedents de l'Aragó.
- *Mauellana, la*: va venir de Mauladella (grup de cases situat entre Albuixec i Albalat).
- *Muserenc, el*: vingué de Museros.
- *Naquerana, la / Naquerana, el de*: la dona era de Nàquera.
- *Valencianos, els*: vingueren de València.
- *Xurros, els*: van venir de Barraques, poble de Castelló situat al límit mateix de la província de Terol.

D'ALTRES MALNOMS

Dels següents malnoms no n'hem pogut saber l'origen i per tant els hem deixats sense classificar:

Bolla, la; Bufota, la; Bumbum, el; Cagó, el; Campanes, els; Carlàmpia, la / Carlàmpio, el; Carnera, el; Catxola, els de; Ceba, la; Cebet, el; Coca, la / Coco, el; Conina, la; Dascó; Demonia, la; Dimoni, el; Déu, el / Deua, la; Figuereta, la; Fiua, la; Funa, la tia; Gabán, el; Jesuses, les / Jesusos, els; Maure, les; Monja, la / Monjo, el; Naps, els; Palmera, la / Palmero, el; Parcial; Pelelos, els; Pelsos, els; Perols, els; Picones, les / Picons, els; Pinela, la / Pinelo, el; Pistola; Polònia, la; Polles, les / Polls, els; Porrilla, els; Puça, el; Puceta, la; Purna, la; Rata, la; Rei, el; Senyorets, els; Tararura, la; Tissarra; Trabuc; Triero, el; Turró, el; Xulles, les / Xullos, els.